

Lucian Bâgiu și parodicul dezinvolt

Mircea POPA

În anii începutului de Mileniu III mă aflam profesor de literatura română la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, în cetatea Marii Uniri, unde speram să descopăr și câțiva tineri îndrăgostiți de literatură sau niscăi critici și istorici literari, esteticieni și esești prin care această parte din țară să se facă cunoscută lumii și altfel decât ca oraș al Marii Uniri și lăcaș al Bibliotecii Bathyaneum. Zona era prielnică unor tradiții generoase, devreme ce la Lancrăm se născuse marele înnoitor al liricii românești moderne, Lucian Blaga, la Lupu copilărise și se formase poetul Aron Cotruș, la Oarda de Sus se forjase talentul lui Ion Lăncrăjan, ca să nu mai vorbim de marea cetate a spiritului transilvănean, Blajul, aflat și el la o bătaie de praștie. Și totuși, orașul Alba Iulia se afla cam într-o zonă lăncezândă sub raport literar, deoarece la Alba apărea o singură revistă literară, „Discobolul”, gospodărită de poetul Aurel Pantea ajutat de confrății Virgil Nistea și N. Stâncel sau de lucrătorii de la cultură, Ion Mărgineanu și Mircea Cenușă. Universitatea însăși se afla la început de drum și cadrele didactice își făceau anevoie drum spre masteratele și doctoratele cerute, iar viața universitară se organiza greu și nu se scuturase îndeajuns de praful scolastic și îmbâcsit de prejudecăți al epocii socialiste, când cerința esențială rămăsese cultul patriei și patriotismul ardent insuflat de apropierea de Munții Apuseni, vatră a atâtor tradiții și ilustre moșteniri.

Prin anii aceia aveam printre studenți un tânăr înalt și deșirat, ce-și purta părul mare și mătăsos prins într-o coadă moțească la spate. Era originar din Sebeș și-i plăcea nespuse de mult să citească și să comenteze fenomenul literar cu alura unuia care nu ținea cont de tiparele și recomandările bibliografiei obliga-

torii, ci mai degrabă subsumându-se bunului simț, observațiilor și meditațiilor personale pe marginea cărților citite, altfel cu destulă sânguință și interes în a deprinde jocul frumos și iluzoriu cu fantasmale literaturii. A fost reținut la catedră ca preparator în urma faptului că teza sa de licență, scrisă cu aplomb și cu un limpede apetit critic prezenta garanția unui atent travaliu scripturistic și o largă viziune asupra problemei în chestiune. Tânărul scria și versuri, dar și proză, iar tentația eseului și a scrisului literar îl îndemna să nu se mulțumească cu puțin. Se chema Lucian Bâgiu și și-a făcut mai întâi mâna scriind cărți docte, despre dramaturgia

lui Lucian Blaga (2003) sau o teză de doctorat despre *Valeriu Anania – scriitorul* (2006). Ambiția sa era însă aceea de a trece pragul spre literatura propriu-zisă, domeniu în care a publicat în 2008, la editura Cartea Românească, romanul *Bestiar. Salată orientală cu universitari închipuiți*, cartea dedicată lui David Lodge, pe care și-l luase ca model în ale scrisului. Atracția lui spre genul parodic universitar, hrănit din lecturi și teme livrești e dată și de alte două motto-uri luate din *Istoria ieroglică* a lui D. Cantemir și cartea de gramatologie a lui Jacques Derrida, îndemnând la încifrare și joc inter-textual, pe postamentul unui roman idilic de tip *Daphnis și Chloe*. Idilica poveste de dragoste dintre un Tristan și Isolda moderni, e dublată de autor printr-un „bestiarum” îngăduitor.

Am citit cartea de curând, deci cu multă întârziere în raport cu apariția ei și e de spus că hazul și verbul spumos, trimiterile ironice sau parodice conferă discursului epic o așezare a lui în trena post-moderniștilor și a tinerilor furioși post-optzeciști. E vorba de un roman parodic bine structurat în esența lui, în care autorul uzează de toate cuceririle tehnicilor moderne, de la comentariul sub-textual prin notele abundente à la *Țiganiada* și *Patul lui Procust*, la algoritmul *Crailor*, mitul cuplului ideal reprezentat de Tristan și Isolda, tema Graalului și a Cavalerilor Mesei Rotunde, dispuse într-un mixaj savuros à la David Lodge, în care amestecul de real și iluzoriu, de feeric și basm heterodox, surpriză ingenuă și mimare a romanului idilic de erotism camuflat rămâne să compenseze, prin trimiteri și raportări permanente la fapte și întâmplări livrești, un tip de comportament și de viață universitară de o categorică nuanță aluzivă.

Cartea își plasează acțiunea într-un centru universitar de provincie, aflat la începuturile intrării sale în sistem, centru dominat de femei, de unde și numirea dată de el catedrei de „mănăstire de maici”, iar tinerii universitari trăiesc din plin sub zodia concurenței, deoarece „nu era mare diferență între grădiniță și facultate, în ambele școli fetele și băieții se trăgeau de codițe și își puneau piedeci unii altora”. Din acest mediu, el selecționează câteva tipuri caracteristice, precum Șeful de catedră, ins vetust și ceremonios, de modă veche, trăind literatura doar prin prisma începuturilor ei tradiționale, gata să-și cheme în judecată un coleg doar pentru că i-a depășit recomandarea, un as al respectării convențiilor sociale până la anularea personalității, vetust, depășit sub raport științific, care se sustrage unei întâlniri științifice internaționale de la Viena, căreia știe că nu-i va face față, refugiindu-se la mănăstire, unde speră să descopere o veche relicvă literară și religioasă; „doamna Decan”, o ființă autoritară care conduce departamentul conform unor legi proprii și instinctelor ei feminine; o colegă pe post de „pitulice perversă”, a cărei menire e să bage bețe-n roate colegului ei; o „feministă” tipică, dezvoltând cursuri aseasonate cu ideile ei egalitariste etc.

Apropiatii protagonistului, numit Tristan, sunt alți doi colegi la fel de trăzniți: poetul, adept declarat al lui Bachus și trăind dezinvolt „la umbra fetelor în floare”, și celibatarul, adept al autonomiei universitare „sans rivages” și răzvrătit incorigibil. Împreună cu Tristan, ei formează un grup de trei Crai, oferind astfel o replică insolită celebrului roman al lui Mateiu I. Caragiale, grup petrecăreț și amator de ieșiri în natură, în locuri pitorești și singuratece, precum la Vama Veche, și care dau vieții academice picanterea necesară unei vieți hedoniste. În acest mediu cât se poate de compozit, Tristan face figură aparte, trăind în marginea literaturii și pentru literatură, ca un ins retras, bleg, misogin, puțin comunicativ și puțin înzestrat pentru a face față provocărilor colectivității. Parcă intuind natura sa de nedescurcăreț, Șeful de catedră îl ia sub aripa sa protectoare, cerându-i să-l însoțească la o petrecere, unde îl dă pe mâna nepoatei sale Isolda (Iza), care-i va organiza viața de acum înainte. Așa se trezește tânărul însurat, făcându-și lucrarea de doctorat deodată cu schimbarea scutecelor fetiței sale Sânziana. Preocupat de tema dublului, scriitorul ne va oferi și pentru fiica sa un partener corespunzător, pe Pepelea, care s-a nimerit să fie chiar fiul președintelui, pe care îl cunoaște personal la Neptun, pe când se afla la Casa Scriitorilor de aici în vacanță, ajungând să trezească interesul acestuia pentru scrisoarea lui Neacșu din 1521, ca act al unui spion notoriu, care reverberează ca problemă de stat. Președintele, care îl citește pe Cărtărescu, se arată brusc interesat de scriitori, vizita acestuia la Casa lor de la Neptun devine eveniment mediatic, căci „Pe ecranele din întreaga țară, președintele tocmai își lansase, fără a scrie nimic, prima carte, foarte apreciată de către specialiști”. „Augustul musafir”, cum este numit, pare a fi brusc interesat de discuții lingvistice și de modul în care apare România în lume, drept care își anunță și el prezența la colochiul internațional de la Viena, unde Tristan și Eva au mare succes, amintind de *Lexiconul heptagloton* din secolul al XVII-lea, dar și de cel al lui Mihail Halici sau de cel al lui David Corbea, ilustru diplomat al lui Brâncoveanu. Oamenii noștri ajung să vizi-

teze Anglia, unul din sloganurile lor fiind „Să mergem atunci la Londra, la adevărații londonezi!”, așa după cum și aceștia doresc din toată inima să ajungă în țara lui Dracula și să cunoască mai de aproape obiceiurile vampirești. Grupul de universitari englezi sunt călăuziți prin țară de prietenii noștri, fiind duși cu această ocazie pe urmele lui Dracula la Bistrița, la Klausenburg, Brașov și în alte orașe ale Transilvaniei, ocazie cu care fac cunoștință cu neamurile care trăiesc aici, între care și cu țiganii. Una dintre scene are loc în castelul lui Dracula, și într-un han nordic, unde, datorită farmecelor celor de aici, vizitatorii trec brusc de la vară la iarnă și invers, sunt amenințați de lupi, dar scăpați de Neacșu Lupul, personajul cunoscut din celebra scrisoare de la 1521 etc. etc. Pentru autor, este o ocazie rară de a vorbi despre bucătăria locului, scăldată din plin cu paprikă, iar capitolele Maioneza I și Maioneza II îmbogățesc scenariul cu noi elemente parodice care fac acum trimiteri la *Castelul din Carpați* al lui Jules Verne și la contele poet Ronsard, alias Banul Mărăcine, cu trimiteri străvezii chiar la un articol de-al nostru din „Pro Saeculum”, ca, în cele din urmă, personajele reale și imaginare (juna Mo) ajung să se înghesuie într-o debara, spre a se reculege în fața năvalei realului. Oaspeții ajung să viziteze Filiala Uniunii Scriitorilor din orașul cu cetate austriacă, gustând din băuturile autohtone, și să pătrundă tot mai adânc în miracolul mioritic al locului, cu trecutul și farmecul inedit al unor întâmplări stranii. Spre a respecta cât mai exact canoanele genului, scriitorul introduce scene dialogate de teatru în teatru, apelează la genul epistolar sau la stilul repetitiv, la tehnica e-mailului sau a calculatorului, schimbând registrele după o tehnică foarte bine gândită, în care totul devine expresia liberă a fanteziei neîngrădite. Pot fi identificate aici replici la episoade din Bulgakov, din Mateiu I. Caragiale, din Lodge și alți scriitori celebri, cărora Lucian Bâgiu le dă o înfățișare nouă, de parodie absolută. Relatarea călătoriei prin lumea Ardealului purtând chiar titlul de *Însemnare a călătoriei mele*, iar *Învățăturile lui Neagoe Basarab*

către fiul său Teodosie are o valoare permanentă de relație cu „Bunelul”, respectiv cu Șeful de Catedră, cel care îl ghidează prin epistole bine ticluite în lumea non-ficțională. Nu lipsesc nici versuri de Emil Brumaru, cu trimiterile eroi-comice respective.

Deosebit de ingenios este autorul atunci când își organizează notele de la subsol în așa fel încât ele să devină parte integrantă a discursului narativ, subminând natura personajelor și actanților respectivi, sau, dimpotrivă, contribuind la extinderea ariei lor de acțiune. Spre a evita confuzia dintre plagiat, pastişă și parodie, el dă la p. 262-263 explicațiile necesare, stăruiind asupra parodiei, despre care aflăm următoarele: „parodia este o creație literară în care se preiau temele, motivele și mijloacele artistice ale altei opere literare, sau ale unui autor, în scopul de a obține un efect satiric sau comic; de asemenea mai poate avea sensul de imitație neizbutită, inferioară sau caricaturală a unui prototip, a unui original; prin extensiune, parodia poate însemna pur și simplu bătaie de joc.” Ceea ce a și dorit în cele din urmă autorul și i-a și reușit cu asupra de măsură. Pentru a-și duce până la capăt cu bune rezultate intenția, romancierul dispune de o fantezie debordantă, inventând scene de un haz nebun, prinse într-un cadru cultural persiflant, cu o tehnică ironică perversă și făcând la fiecare pas o risipă de qui pro qouri de bună calitate, mânuind cu abilitate arta paradoxului. Metoda cea mai sigură este proliferarea speciilor și discursurilor epice aglutinate; schimbarea unghiului relatării și a personajului narator, inventarea unor metode de deconstrucție și de subminare a propriilor aserțiuni, prin trimiteri livrești dintre cele mai imposibile. Toate devin metode bine stăpânite de prozator, spre a spori cât mai mult reverberația efectelor pe care contează.

Bestiar. Salată orientală cu universitari închipuiți e un roman care oferă cititorului numeroase delicii intelectuale, constituind o reușită a genului, fapt care îi deschide lui Lucian Bâgiu poarta cea mare a încercărilor următoare.